

het advies
iet bewijst.
geeft op de
gen, want
de offers,
is dit van
en andere
dacteur dit
ds D. J.
eens 't vol-

n, om wat
te zeggen:
te-woorden,
k uitkomen,
dt voor de
e. Eigenlijk
riformi-
und gebaar
schter prij-
d „plurali-
rs daar bij
daar wat

óók in dit
in gebracht,

alleert, de
senstrat
K. S.

a de nadere
ontving ik
aeste voor-
op het feit
verklaring:
Oosterkerk;
B. P. D. te
f 1.— Deze
r 'toog had.
Z. H. f 150;
weggelaten)
W. L. v. A.
—Delfshaven
(op verzoek
riem f 250;
avond over-
— J. J. v. d.

heid en er-
en voor de
ecte aanlei-
e) aan den
een „losse
de gift van
ing van het
e. Maar de
r kan nog
zijn, dan
shut ik op
ro 127278.

INST

grooten weg.
N.V., A'dam.

werken, is
beste ver-
he roman-
schrijvings-
eën duid-
beslomme-

tief karak-
maar het
zoo gaarne
deelde be-
was in het
tel bekeek
epaald ge-
die voort-
der vorige
pessimis-

ij dat voor
uderde ro-
Sommigen
st uitzicht-
lden, ande-
geestelijke
nog schrij-

re werken
past vol-
, waarmee
sten. Nooit
steeds be-
gen, maar
istisch. De
en meegaf,
liefde, ver-
el grauwe
leven ver-
bevrijding.
iek benau-
het wreede

pessimisme te doorbreken en uitzicht te openen naar het licht.

Ook haar groote sociale roman „De klop op de deur”, is van den zelfden geest doortrokken. Wel speelt de godsdienst daarin een rol, maar het religieuze element is zoo zwak, zoo gebonden aan conventies, dat het geen voldoende tegenwicht kan vormen en eerder door zijn onvermogen het pessimistische beeld verdiept, dan dat het bevrijding kan brengen.

De onverwachte wending tot den historischen roman, of liever het z.g. „vie romancée” van „Vrouw Jacob” bracht geen veranderden levenskijk. De diepe, zuiver vrouwelijke liefde van de vorstin Jacoba, kon haar leven niet redden van tragischen ondergang. Het leek wel of geen enkele geestelijke kracht den mensch kon behoeden tegen zijn fatalistisch bepaalden levensloop. Het groote talent van de schrijfster zag nergens een idealistische uitkomst; zij wakte bewondering door haar scherpe psychologische waarneming, haar grootse ontwerpen en haar rijk uitbeeldingsvermogen, maar liet toch een groote onbevredigdheid achter.

Met haar nieuwste boek gaat de schrijfster terug naar haar vroegere genre, den psychologisch-maatschappelijke roman. Alleen is de opzet nieuwer, het gegeven is ontleend aan de verhouding van den mensch tot het moderne verkeer. „Aan den grooten weg” bespreekt een probleem, dat de nieuwe verkeersweg opwerpt: het zich moeten aanpassen aan de eischen van den nieuwen tijd.

Het boek bevat de geschiedenis van twee huizen, hotel „De Leeuw” en pension „Welgelegen” met hun bewoners. De hotelier en zijn vrouw hebben een vervallen hotel weten op te werken, soms met niet al te kieskeurige middelen, tot een bloeiend bedrijf, in de schaduw waarvan het pension, onder leiding van een beminnelijke oude vrouw, zijn bestaan voortsleept. Voor beide wordt de nieuwe verkeersweg, om het dorp heengeleid, fataal. Zij kunnen zich niet handhaven tegenover de nieuwe zaken langs den grooten weg, omdat zij geen jonge krachten bezitten, die een nieuwe zaak kunnen oprichten. Een zoon van den hotelhouder, opgeleid in het buitenland, wil zich niet in het materiële leven storten, het meisje uit het pension is te jong als de kans schoon staat. Zoo zien we deze twee bedrijven, eertijds elkaars rivalen, ten ondergang neigen. Het moderne verkeer vernietigt iets moois in het stille dorp, ondanks den hartstochtelijken ijver en de liefdevolle verzorging van de eigenaars. De doodelijke aanrijding van den hotelier door een auto op den grooten weg, vlak voor het nieuwe restaurant van zijn vroegeren kellner, vervult de tragiek van het moderne leven.

Veel dramatischer dan het ondergaan der beide huizen, hoe geladen ook met weemoed over het verdwijnen van het rustieke leven, is de ontwikkeling der persoonsgeschiedenis. Lag reeds in de namen der beide huizen een zekere symboliek, ook de nieuwe weg draagt een symbolisch karakter. Eenerzijds is het een nuchter feit uit den modernen tijd, dat de groote verkeerswegen, de afgesneden dorpen in een verlamdend isolement terugbrengen, maar anderzijds voert zoo'n reëelen weg ook het menschenleven langs nieuwe banen. Men kan zich afwenden van het moderne leven en in zijn isolement een nieuw levensdoel vinden, maar men kan zich ook met volle energie een plaats zien te veroveren aan dien weg om materiële en geestelijke winsten zelfs te behalen.

De jongen uit het hotel, en het meisje uit het pension, worden de dragers der nieuwe ideeën die de weg brengt. In hun leven kruisen zich de wegen. Zij, met een onuitblusschijken levensdrift bezield, meent een tijdlang door een huwelijk met Johannes, het ideaal te kunnen verwezenlijken, een nieuw bestaan op te bouwen aan den grooten weg. Doch hij, de stille, menschevriende jongen, kan dat leven niet als levensdoel aanvaarden. Door haar vurige liefde en geweldigen levensdrang afgeschrikt, breekt hij zijn verhouding met haar, om zich te gaan wijden aan de verzorging van achterlijke kinderen. Hij kan zijn liefde niet aan een mensch, of een gezin binden, zij eischt grooter ruimte en verkiest misdeelde kinderen boven het gezonde meisje. In zijn isolement, aan een zijweg van den levensweg, vindt hij rust en bevrediging, ver van alle materialistische stroomingen.

Het is merkwaardig, hoe idealistische jonge menschen in de nieuwere literatuur, dikwijls den indruk geven van slappelingen in het werkzame leven. Ook de Johannes-figuur uit dit boek, is behept met een groote dosis levensschuwheid, die hem weinig sympathiek maakt ondanks zijn idealisme.

Frisch en aantrekkelijk is de figuur van Corrie, het onafhankelijke, toemeloos energieke meisje, ondanks haar zeer materialistische streven toch vol zuiver vrouwelijke liefde. Het geeft bevrediging, dat zij eindelijk slaagt, dat zij ondanks duizenden moeilijkheden, eindelijk een vervallen landhuis kan ombouwen tot een hyper-modern hotel aan den grooten weg bij haar dorp. Na de afwijzing van Johannes vindt zij haar geluk met diens broer, haar vroegeren speelmakker, minder begaafd, maar bezield door het zelfde ideaal. Hun gelukkig huwelijk onttrekt aan hun leven

den al te materialistische tendens eenigszins.

Toch is de schrijfster het minst geslaagd met de teekening van Corrie's levensloop. Nooit toch zou zij uit eigen krachten haar doel bereikt hebben. Even lijkt het, alsof de schrijfster hier een anderen „nieuwen weg” beoogt, door de prachtfiguur van de grootmoeder, wier geestelijk leven, meer aangeduid dan beschreven, haar boven het jachtig leven met zijn op- en ondergangen, uitheft. Haar invloed op Corrie is geestelijk zeer gering, deze gaat haar eigen weg en slaagt tenslotte alleen door de erfenis van een rijken oom uit Indië.

Deze oplossing verlaagt Corrie's slagen tot een gewoon, alledaagsch geval van succes in het leven. De slot-pagina, waarin de schrijfster ineens Corrie ook den weg laat gaan, dien Grootje en Johannes trok, den weg die naar omhoog voert, boven het harde vechten om een goed bestaan uit, is meer een verrassing voor den lezer, dan een noodzakelijk gevolg van het verhaal. Nergens heeft zij getoond, dat haar hart „brandende was in haar” naar een hooger ideaal. Zij is slechts geslaagd in haar streven, ondanks zich zelf en haar weg wordt als belangrijker geteekend dan die der anderen, die omkwamen of wegvlechten naar de zijpaden van het leven. Dit geeft ook aan dit boek weer het cachet van geestelijke armoede. De verkeersweg is van grooter belang, dan „de groote weg”, waarvan de schrijfster de beteekenis heeft gevoeld, maar die bij haar geen voorrangsweg is geworden.

Zoo heeft Mevr. Boudier-Bakker een interessant boek geschreven, waarin zekere problemen van het moderne leven goed beschreven zijn, maar dat in geestelijk opzicht te kort schiet. Het hoogere ideaal wordt belichaamd in een oude vrouw, door het rusteloze, zakelijke leven van haar plaats gedrukt en een dweependen jongen, die zijn roeping vervult aan den zijweg, alsof er op den grooten weg geen plaats voor was. Dat is het teleurstellende in dit overigens mooie boek.

Gron.

H. S.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Tuberculose.

III. (Slot.)

Zoals wij reeds in een vorig artikel zagen, komt tuberculose niet alleen voor bij den mensch, maar ook bij de dieren, zowel warm- als koudbloedige. Spontane tuberculeuse infecties kunnen alle diersoorten treffen en als van zelf doet dan de vraag op in hoeverre hiervan schadelijkheid is te verwachten voor den mensch. In 't algemeen kunnen wij zeggen, dat dit gevaar zeer gering is te achten. Het meest verbreid en praktisch meest belangrijke is de rundertuberculose. De verwekkers, die uit de ziekteproducten van de runderen kunnen worden gekweekt, toonen constante verschillen aan met die der menschen en op grond daarvan maken wij nog onderscheid tusschen het type voorkomend bij den mensch en bij de runderen. Het eerste noemen wij typus humanus en het tweede typus bovinus. Weliswaar kunnen de menschen door de typus bovinus geïnfecteerd worden door het nuttigen van vleesch, melk of melkproducten, afkomstig van tuberculeuse runderen, maar die kans is gering door de overal in ons land ingevoerde strenge keuringsdiensten. Bovendien kunnen wij door koken of pasteuriseeren de melk ziektekiemvrij krijgen.

Bij onze kleine huisdieren komt tuberculose ook voor, doch in dier mate, dat praktisch hier al heel weinig gevaar van valt te duchten. Natuurlijk blijft het zeer verstandig in verdachte gevallen onder deze dieren een deskundige te raadplegen.

Nog een ander type, eveneens voor den mensch van geringe beteekenis, is de typus gallinaceus. Deze vorm van tuberculose komt voor bij gevogelte, voornamelijk kippen en duiven. Een heel enkelen keer is het gezien dat deze vorm een huidtuberculose bij den mensch heeft verwekt.

Wij weten dat de tuberculeuse besmetting van den mensch vrijwel altijd van menscheelijken oorsprong is, zelden van de tuberculose van het rund, dank zij de vele verplichte maatregelen, vooral op hygiënisch gebied op dit terrein. Bij de bestrijding van de tuberculose moeten wij hier rekening mede houden.

Uitermate belangrijk is het zich bijtijds bij verdachte verschijnselen te laten onderzoeken en zoonodig onder behandeling te blijven. Daar is het meeste succes van te verwachten. Immers het is bekend dat tuberculose niet ongeneeslijk is, maar bij tijdige behandeling er alle redenen voor zijn een algeheele en blijvende genezing te kunnen verwachten. Daartoe moet de patiënt zelf medewerken. Foutief is het een lijder aan deze ziekte van zijn kwaal onwetend te laten. Natuurlijk kan deze mededeeling een deceptie geven, maar dit laatste weegt zeker niet op tegen het geheimhouden. Het is een plicht van den zieke tegenover zichzelf en de samenleving actief deel te nemen aan den strijd

tegen deze ziekte. Dan zal hij ook begrijpen, waarom hij zijn gelaat bij hoesten en niezen moet bedekken en zijn sputum niet ergens op den grond mag deponeren. Dan zal het ook de moeders met open longtuberculose duidelijk zijn waarom zij hun kinderen niet mogen zoogen. Het isolement zal dan gemakkelijker te dragen zijn, wetende dat een verkeerd toegepaste liefde hun geliefden ernstige schade kan berokkenen. De eigenlijke behandeling late men aan zijn arts over. Met het trias: zuivere lucht, rust en goede voeding, hoewel op zichzelf zeer belangrijk, komt men zonder meer niet uit. Kwakzalverij in 't algemeen, maar hier in het bijzonder, kan onnoemelijk veel ellende veroorzaken. Daar deze ziekte een bij uitstek chronisch karakter heeft, wordt heel veel van de geesteskracht van den patiënt geveerd. Daarom moeten wij dan ook het ziekenvertrek bij liggende patiënten wel hygiënisch, maar niet kaal ongezellig maken. Wij moeten niet alleen zorgen dat de zon ongestoord kan binnentreden, maar ook voor een goede ventilatie door hoog opschuivende of open-slaande ramen, waarvoor dan nog weer muggengaas geplaatst moet worden. Naast zijn eigenlijke doel geeft het bovendien nog minder koude van buiten en dus minder prikkeling der slijmvliezen. In den winter moet een goede verwarming bij open ramen, liefst niet door petroleum of gasstellen aanwezig zijn. Het onaangename gevoel van kille lakens kan men tegen gaan door het gebruik van dunne moltondekens. Smalle bedden zijn warmer dan breede en verdienen derhalve de voorkeur. Alles wat stof opvangt of het licht beneemt moet uit de kamer geweerd worden. Maak overigens de kamer zoo gezellig mogelijk. 't Bed moet zoo geplaatst worden, desnoods op klossen, dat men gemakkelijk liggend, naar buiten kan kijken. Half zittend is erg vermoeiend. Om dezelfde redenen neemt men een leestafel, met behulp waarvan het mogelijk is liggende te lezen of knutselwerk te verrichten. Niet alleen het bereiden, maar ook het opdienen van het eten voor de patiënten vereischt zorg. Bedenk wel dat — zij het ook met de beste bedoelingen gedaan — een onsmakelijk hoog opgestapeld bord met eten, voor een niet gragen eler weerzinwekkend is. Laat ook de keuze der spijzen vol van aandacht hebben. Groote hoeveelheden melk en eieren bevorderen het gestelde doel niet, evenmin als de rauwkost. Vooral het laatste heeft bij het publiek grooten opgang gemaakt dank zij vooral de loeken-reclame voor de zoogenaamde „zonlichtspijzen” ook al heeft men niet het flauwste idee wat de zon hiermede te maken heeft noch eenig begrip in hoeverre koken en toebereiding invloed kunnen hebben op het vitamengehalte.

De vraag die steeds gedaan wordt, of de patiënt thuis kan blijven of naar een ziekenhuis of sanatorium op de heide, aan zee of in 't gebergte moet, is zoo zonder meer niet uit te maken. Dit hangt van te veel factoren af als sociale, hygiënische, financiële omstandigheden en niet het minste ook van den lichamelijken en geestelijken toestand van den patiënt. Ieder geval moet door den arts afzonderlijk bezien worden. Vast staat, dat een goede kuur thuis — vooropgezet dat de woning aan de te stellen eischen voldoet — onder leiding van een arts gedaan kan worden.

Veel over dit onderwerp en wel speciaal over de bestrijding van de tuberculose zou nog te schrijven zijn. We denken hierbij vooral aan het nuttige werk der consultatiebureaux voor tuberculose en ook aan de inrichtingen voor een goede nazorg der zieken. Het zou ons echter te ver voeren. De bedoeling is geweest in 't kort te vermelden wat tuberculose is en tevens hoe bij goede en tijdige behandeling genezing kan volgen. Toch zou het geheel verkeerd zijn, zijn vrouwen in den goeden afloop dezer ziekte geheel alleen op des menschen hulp te baseeren. Wat voor ons onmogelijk is, is mogelijk bij God. Het is Gods vrijmachtig welbehagen den eenen mensch deze ziekte te geven en den anderen van plagen te verschoonen. Niemand onzer kan ook maar één dag van zijn leven op gezondheid aanspraak maken. Daarom legde dan ook de zieke voor alles vol vertrouwen zijn lot in de handen van Hem, Die een volkomen genezing kan geven van alle benauwende kwalen op deze aarde.

H.

K. H.

HET BOEK VAN DE WEEK

Europa en de Oostersche ziel.

I.

Europa und die Seele des Ostens, von Walter Sombart, Hoogleraar te Riga. — Uitgave van het Vita Nova-Verlag te Luzern.

Naar ik meen, mag in ons actueele blad, dat naar alle zijden ons oriënteeren wil, een bespreking van dit uiterst-belangwekkende boek niet achterwege blijven. De inhoud van dit artikel moge deze inleidende opmerking rechtvaardigen.

Ik noemde dit boek uiterst-belangwekkend. Inderdaad, wie zal dit tegenspreken, als hij van dit boek kennis genomen heeft? Het boeit den lezer

van het begin tot het einde, het is overvloedig gevuld met allerlei rake typeeringen en pittige gedachten, het wordt gedragen door een bekorende gedachte en legt in al zijn bladzijden getuigenis af van den voornamen geest van zijn schrijver.

Misschien kan ik de belangstelling van den lezerskring der „Reformatie“ voor dit boek wel het beste opwekken door eerst een reeks citaten te geven om dan over te gaan tot de weergave van de hoofdgedachten van dit boek.

Men leze: „Houden we het ons nog eenmaal voor oogen: de Engelschman wil de wereld als fabriek, de Franschman als salon, de Duitscher als kazerne, de Rus als kerk. De Engelschman wil buit, de Franschman roem, de Duitscher macht, de Rus het offer. De Engelschman wil profijt trekken van den medemens, de Franschman wil hem imponeeren, de Duitscher wil hem commandeeren, de Rus alleen wil niets.“ 317.

„En dan zijn er mensen, die van geestdrift gloeien, wanneer zij de meeldraden van een bloem tellen of wanneer zij het oude zeerecht van Amalfi commentariëren! Hoe kan men toch zijn tijd zoek maken in zulke dingen, als zich aan den horizon gaat aftekenen de grootste geestelijke taak, die aan het menschengeslacht ooit is opgelegd: de verzoening van het Oosten met het Westen, de geboorte der Oost-Westelijke cultuur.“ pag. 36.

„Napoleon is de volmaaktste incarnatie van den prometheische mens en tevens is hij de meest grootsche belichaming van het Westelijk verlangen naar de donkere mystiek van het Oosten.“ 42.

„1812 is verreweg het gewichtigste jaar van de nieuwere geschiedenis.“ 42.

„De Oostgrens van Europa is de Weichsel, niet de Oeral; zij verloopt heden precies als in de Middeleeuwen, daar, waar de Germaansche kolonisatie tot staan is gekomen.“ 45.

„De barbaren der technocratie (de Europeanen) razen den nacht van den waanzin tegemoet, waarin zij elkaar wederkeerig uit den weg ruimen.“ 49.

„Geen der groote Westersche volken kan men zich in hun huidige gestalte indenken zonder Romeinschen invloed. Italië erfde den woordenvloed, Pruisen de discipline, Engeland de begeerte naar buit. Men heeft de Engelschen de moderne Romeinen genoemd, men kan ook de Pruisen zoo noemen. Napoleon zag in de Franschen, Mussolini in de Italianen de wettige erfgenamen van Rome. Men kan ieder van deze meeningen verdedigen, want zij zijn ieder voor een deel waar.“ 62.

Rusland wordt bolsjewistisch... „de heiligen worden revolutionairen.“ 79.

„De European is de brave, vlijtige vakarbeider, het onberispelijk-werkende kleine deeltje in een groote machine.“ 86.

„Der totale Staat is de SOCIALFORM der Gottlosigkeit.“ 100.

„Van Kant leidt over Hegel een rechte weg tot den totalen staat van tegenwoordig.“ 101.

„De rede als commissaris van politie in den mensch, God als commissaris van politie in het heelal, dat is Westelijke wijsheid (in navolging van Kant).“ 105.

„Van alle westelijke mensen hebben wel de mystieken met hun systeemloze wijsheid de Russen het meest beïnvloed, voornamelijk Böhme, Angelus Silesius, Baader. Er waren in Rusland mystieke secten, die Böhmes Aurora vereerden als heilige Schrift.“ 116.

„Van de kerktorens (in het Westen) dreunen de slagen der klok, ernstige roepstemmen van den onophoudelijk-voortsnellenden tijd. Hoe symbolisch is de verbinding van Gods huis met een klok (tijd is immers geld, zegt de European; de Rus heeft geen klokken aan kerktorens, hij zegt trouwens: direct, dat is over een uur).“ 119.

„De maatschappij als kerk, als geestelijke gemeenschap, als vrije veelheid in liefdevolle eenheid, als het mystieke lichaam van Christus, dat is de Russische maatschappij-gedachte... maar de totale staat is naar zijn wezen het inbegrip van de anti-religieuze krachten. Hij is de tegenkerk, die Socialreform des Unglaubens.“ 140.

De mensch van straks zal verstaan: „het laatste mysterie is niet het Woord, dat in den aanvang was, maar de stille broederkus der liefde.“ 154.

„De Russische goddeloosheid — de kern van de bolsjewistische revolutie — is het ultimatum Gods aan Europa“ (men kan hierin zien, wat de afval van het Westen is op zijn hoogtepunt, het van het Westen in Rusland ingevoerde communisme). 165.

„Andere volken hebben andere voorbeelden van het menselijke geschapen: China den wijze, Indië den ascet, Rome den heerscher, Engeland en Spanje den edelman, Pruisen den soldaat, Rusland treedt met zijn vrouw naar voren.“ 189.

„Waarom zijn de Duitschers in Europa zoo gehaat? „Het is een omsluisende haat van Europa tegen zichzelf.“ 237 — Duitschland hoogtepunt van de cultuur, waaronder Europa ten gronde gaat!

„De Spanjaard streeft naar zelfheiliging, niet naar zelfverhoogen.“ 269.

„De exacte wetenschap verkondigt, dat zij nu zoo ver voortgeschreden is, dat de religie — vol-

gens Jeans zelfs het bijbelsche scheppingsverhaal — weer voor den man van onderzoek aannemelijk is.“ 300.

„30 jaren geleden jubelden we over de geslaagde onderwerping der lucht. Vandaag sidderen geheele miljoenensteden voor den schrik van een toekomstig bombardement en brengen tot afweer groote bijdragen aan geld, tijd en arbeid op, en dat in een tijd, die bijna uitsluitend op nuttigheid en rentabiliteit afgestemd is. Het schijnt, dat het geval van Icarus zich herhaalt, die het vliegprobleem oploste en daaraan onderging.“ 307.

Het moderne Europa: „het probeert zichzelf in het leven te houden, doordat het — in zijn bewapening — zijn absolute zelfvernietiging voorbereidt.“ 308.

„We weten of beginnen te vermoeden, dat het de weg des doods is, waarover wij verder stormen, maar wij hebben geen mogelijkheid meer, hem te verlaten.“ 312.

Wat is nu de bekorende gedachte, waardoor dit boek gedragen wordt? Om deze vraag te beantwoorden, willen we een korte samenvatting van dit grandioos werk geven.

Sombart dan — als zooveel in onze dagen gegrepen door oud-Oostersche gedachten — heeft als uitgangspunt een vaste rhytmiek in de wereldgeschiedenis. In eeuwige wisseling zouden zoogenaamde aconische oerbeelden, oertypen van zielen met scherp-geleekende trekken, trachten zich in 't levende menschengeslacht te belichamen. De ontvouwing van een oerbeeld en zijn aflossingsstrijd tegen voorganger en opvolger zou de cultuurgeschiedenis haar rhytmie en een deel van haar spanningen verliezen.

Zulke oertypen drukken dus een bepaalden tijd hun stempel op. Maar dat doen zij niet onbepaald, er gaat ook geweldige invloed uit van den bodem en van het klimaat. De Noordelijke mensch is anders dan de Zuidelijke mensch. Sombart verwerpt de theorie van bloed en bodem, die het Deutsche nationaal-socialisme uitgewerkt heeft, acon en bodem bepalen de gebeurtenissen van een bepaalden tijd. „Het zijn twee factoren, die de geschiedenis der menschen bepalen: de constante macht van den bodem en de variabele macht van de aconische oerbeelden. Het in een elkaar- en tegen elkaar spelen van deze tegenovergestelde beginselen, het aardsche en het geestelijke beginsel, en de strijd bij de vervanging van de oerbeelden onder elkaar maakt den inhoud van hetgeen met de cultuur geschiedt uit, maar bewerkt ook de moeilijkheid van hun wetenschappelijke verklaring daarvan.“ 23.

Volgens hem zijn er vier van die oerbeelden en daardoor 4 typen van menschen: de heroische, de harmonische, de ascetische en de messiaansche mensch. De heroische mensch zou de wereld aan zich willen onderwerpen, de harmonische van de wereld willen genieten, de ascetische beschouwt het zijn als een dwaling en vlucht uit die slechte wereld en de messiaansche wil in de wereld een hogere goddelijke orde brengen.

In de Middeleeuwen zou het harmonische oerbeeld zich belichaamd hebben. De gothische mensch domineerde toen. Er was een geestelijke eenheid in het gansche Westen, één alomvattende Christelijke cultuurgemeenschap; de enkeling was geboren in de eeuwigheid, daar hij de wereld zag als volmaakt ontstaan uit de handen Gods.

Helaas, dit tijdperk werd vervangen door het heroische met zijn prometheischen mensch. Dit geschiedde onder ontzaglijke gebeurtenissen in de jaren 1450—1550. De Noordelijke geest komt in verzet tegen den Zuidelijken geest. „Een rasechte uiting van den Noordelijken geest is de Reformatie“. „Ze is verreweg de belangrijkste gebeurtenis tusschen 1200 en 1800, maar ook de noodlottigste, zooals we er direct aan toevoegen moeten“. 46. Door de Reformatie immers komt er splitsing in de geheelheid. Het is nu belangrijk, wat er met ieder mensch afzonderlijk geschiedt. Luther is de meest tragische figuur. Hij wilde gezuiverde religie, het einde is, dat alle religie over boord gezet wordt: de splitsing, de scheiding voert tenslotte immers tot scheiding van God en wereld en daarna tot vergoddelijking van den mensch, die de wereld aan zich onderdanig gemaakt heeft. Dat is de volmaking van den prometheischen mensch. „Hij wil op de aarde meester zijn en daarom wil hij zonder God zijn. Ik noem hem den prometheischen mensch naar den trotschen Titaan, die tegen de goden opstond, naar den listigen gebruiker tot zijn nut van de natuurkrachten, naar den vooruitdenker, die door zijn beramen van plannen de wereld naar eigen goedvinden wil vormen.“ 18.

Oppermachtig gaat die prometheische mensch heerschen. Wel zijn er enkele tegenstooten, die de ontvouwing van het heroische oerbeeld remmen, zooals de tegenreformatie en de romantiek en het expressionisme, maar niets kan toch den prometheischen mensch stuiten. De mensch voelt zich middelpunt van het heelal. Er is een hartstochtelijken drang naar vooruitgang. Daaraan wordt alles dienstbaar gemaakt. Daartoe moeten alle natuurkrachten hem onderworpen zijn. Dat gelukt hem klaarblijkelijk ook door een steeds hogere ont-

wikkeling van de techniek. Hij meent alles te kunnen. Hij gelooft, dat hij inzonderheid door zijn denken alles aan kan. Het wonder kan niet bestaan, irrationele factoren worden niet erkend. De denkende, werkende, zorgende, plannende, heerschende mensch!

Wat een grootsch beeld van den mensch, zal men zeggen. Ja, zegt Sombart, het is grandioos, maar die dieper ziet, ziet de tragiek. Hoe meer de prometheische mensch over de aarde heerscht, hoe meer hij de slaaf van de aarde wordt. Hoe hooger zijn kunnen wordt, hoe meer de angst hem benaauwen gaat, of hij dit alles wel kan vasthouden. Angst vervaart zijn ziel. Angst voor den medemens, angst voor onzekerheid, angst om zijn bezit vast te houden, angst voor het leven zelf, angst voor alles. Die groote, geweldige mensch, die geen God noodig heeft, in stagen angst. En vooral in onze dagen klimt die angst. Het fascisme is een machtige poging om met offer van de vrijheid het verworvene te behouden, maar de mensch gevoelt het, het zal toch niet gaan. Hij vlucht in het vermaak, in den arbeid, in de massa, hij kust de zweep van den dictator, die hem slaat, maar zijn angst blijft, zijn angst, dat het toch niet goed zal gaan, dat ondanks alles de mensch de zwakkere is. Orde is de bedoeling van het leven, maar wie beschermt hem voor de wanorde, die van alle kanten hem aangrijpt? „De oerangst is het, die haar duistere schaduw ook op de bron des levens werpt. Ze verhoogt het getal dergenen, die in vertwijfeling zichzelf dooden, het getal dergenen, die hun nakomelingschap beperken.“ 127. Het is een cultuur des doods. „Voor een deel sterft zij uit, voor een deel brengt zij zich zelf om.“ 127.

M.

M. Vr.

Ned. Chr. Persbureau.

„De Wachter“, ds J. H. Rietberg, schrijft inzake het N.C.P.:

Onlangs maakte ik aanmerking op een synodale „terugblik“ mij toegezonden door het Ned. Chr. Persbureau, directeur Dr H. W. van der Vaart Smit.

Die geheel onjuiste, prikkelende en eenzijdige terugblik was, volgens genoemd Persbureau, van een „vooraanstaand synodelid“, wiens naam niet vermeld werd.

Tegen heel dit onfrische gedoe heb ik mijn bezwaren ingebracht, en tevens den wensch uitgesproken, dat wij voor dergelijke dingen bewaard mogen blijven.

Even later (na vermelding van wat het Bureau ter verdediging aanvoerde:

Hiertegen merk ik in de eerste plaats op, dat het niet op den weg van het Persbureau ligt om zulk een samenvattend „indruk“ te geven.

Of:

Als iemand een „vooraanstaand“ synodelid of „een der meest bekende synodeleden“ is, stelt hij er natuurlijk prijs op om met zijn naam te onderteekenen iederen „indruk“, dien hij over de synode meent te moeten publiceren. Dat zou een achteraanstaand en een minst bekend synodelid nog willen.

Bovendien moet het toch vanzelfsprekend zijn, dat de naam wel vermeld wordt, als niet uitdrukkelijk het tegendeel bedongen is. En het tegendeel bedingen zou niet vrij te pleiten zijn van lafheid.

Ook:

Er zijn aardig plijfjes afgeschoten! Het Persbureau heeft hiermede in geen enkel opzicht zijn perrelaties een dienst bewezen. Wat ons toegezonden werd is het tegenovergestelde van „goede en prettige, deskundige beschouwingen“, een „juist beeld“ van het ter synode behandelde werd er niet in gegeven, terwijl het nogal sterk aan den polemischen kant was. Tenslotte:

Wat noodig is? Dit: dat het Persbureau zich herzie, zijn fout erkenne, en ons voortaan niet meer op dergelijke indrukken en beschouwingen vergast.

En als het meent ons iemands indrukken en beschouwingen te moeten toezenden, moet tegelijk de naam van den schrijver gepubliceerd worden.

Wat nu gebeurd is was verre van fraai.

De zoo even ontvangen verdediging hierbij inbegrepen.

Het promotierecht.

In „Leeuw. Kerkbode“ schrijft de heer H. Algra nog:

En nu nog een woord over deze kwestie.

Het is bekend, hoe fel de tegenstanders van het promotierecht zich weren, zoodra dit onderwerp aan de orde komt. Uit het verleden zijn daarvan pijnlijke staaltjes bekend.

En ook ditmaal was het niet anders.

Dr W. A. van Es verklaarde (verslag Friesch Kerkblad 6 October 1939, Tweede Blad), dat hij, als het promotierecht er kwam, „geen woord ten gunste van de Theologische Hoogeschool meer zou kunnen zeggen en daarvoor offeren“. (Dr W. A. van Es is zelf curator van Kampen.)

Dezelfde spreker achtte het een komen op de Roomsche lijn, als Kampen het jus promovendi kreeg. Prof. H. H. Kuyper kapittelde de particuliere

syn-
een-
op-
ster-
H
volg-
gaa-
gebe-
en
naa-
A
zake-
dat
gedi-
Be
dan
o v
de
de
ver-
de
prom-
eld
niet
de
groc-
zün
dog-
len
dan
E
een
W
gele-
de
hebl
gem-
niet
veel
is
prol
proi
Kan
dan
V
B
zijn
men
Er
ting
die
niet
veel
mee
man
genc
Te
Zi
als
hun
spre-
op
E
sch
dan
vold
E
klaa
aan
prof
niet
E
moe
help
zoek
Al
nen
gene
De
ver
de l
We
gehoor
kerken
in dan

Er is
de alg-
vatting